

**TURUN
YLIOPISTO**

Matemaattis-luonnontieteellinen
tiedekunta

Naisten asunnottomuus Suomessa

Lila Laakso

Maantiede

LuK-tutkielma

Laajuus: 6 op.

8.5.2024

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pääaine: Maantiede

Tekijä: Lila Laakso

Otsikko: Naisten asunnottomuus Suomessa

Ohjaaja: Päivi Oinas

Sivumäärä: 29 sivua

Päivämäärä: 8.5.2024

Tämän tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä naisten asunnottomuudesta Suomessa. Tavoitteena on myös ymmärtää ilmiötä naisten asunnottomuuden taustalla, ja löytää keinoja naisille päästä pois asunnottomuuden kierteestä. Tutkimus käsittelee naisten asunnottomuutta monipuolisten lähteiden ja kirjallisuuden avulla. Tutkimus on rajattu käsittelemään naisten asunnottomuutta vain Suomessa. Tarkoituksena on luoda lukijalle selkeä kuva asunnottomuudesta Suomessa, sekä muistuttaa tästä yhteiskunnallisesta ongelmasta.

Tutkimuksen viitekehys tarkastelee naisten asunnottomuutta erilaisten termien avulla, kuten piiloasunnottomuus, kodittomuus sekä kaupunkitila. Tutkimuksen kirjallisuudessa näkyy niin sosiaalitieteiden kuin maantieteen lähestymistapoja aiheeseen. Naisten asunnottomuus on haastava yhteiskunnallinen ongelma, jonka ratkaisemiseen tarvitaan monitieteistä osaamista.

Tutkimuksen haastatteluaineistot koostuvat kolmesta erilaisesta julkaisusta liittyen naisten asunnottomuuteen. Kaksi näistä on opinnäytetöistä, joissa on mukana tutkijoiden tuottamat haastattelut. Kolmas aineisto on puolestaan tieteellinen artikkeli, johon on myös koottu tietoa haastattelujen kautta. Näistä aineistoista tehtiin teoriaohjaava sisällönanalyysi. Teoriaohjaava sisällönanalyysi toimi tutkimuksessa hyvin, sillä aineistoissa oli merkittävää tietoa itse asunnottomilta sekä heidän kanssaan työtä tehneiltä alan ammattilaisilta. Aineistoista löydetty asiat koottiin yhteen kuitenkin viitekehysten teorian kanssa.

Tuloksissa ilmeni selkeästi aineistoissa olevat yhtäläisyydet naisten kokemasta piiloasunnottomuudesta, häpeästä ja turvattomuudesta. Aineistoissa myös painotettiin naisten kokemia traumoja heidän lapsuudessaan, jotka usein vaikuttivat heidän mielenterveyteensä aikuisiällä. Avun saaminen oli vaikeaa, ja apu oli usein riittämätöntä. Nämä kaikki luovat omat haasteensa naisten auttamiseen, mutta avainasemassa voidaan pitää monipuolisen asiakaslähtöisen avun saamista. Turvallisen ja sukupuolineutraalin kaupunkitilan luominen on myös tärkeää, jotta naiset pääsevät helpommin avun luokse. Nais erityisyys näkyy asunnottomuudessa naisten erityistarpeiden huomioimisessa muun muassa kuinka asunnosta tehdään koti ja kuinka lapsuus ja nuoruustrauamat voivat vaikuttaa aikuisiällä. On myös tärkeää mahdollistettava naisille turvallinen tila käsitellä ongelmiaan yhdessä ammattilaisten kanssa.

Avainsanat: asunnottomuus, kodittomuus, piiloasunnottomuus, kaupunkitila ja yhteiskunnallinen leima

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Asunnottomuuden määrittely ja ilmiön taustaa	7
2.1	Asunnottomuus ilmiönä	7
2.1.1	Asunnottomuuden syitä	8
2.1.2	Asunnottomuus Suomessa	8
2.1.3	Asunnottomuus vs kodittomuus	9
2.2	Naisten asunnottomuuden erityispiirteet	10
2.2.1	Piiloasunnottomuus	10
2.2.2	Naisten asunnottomuus Suomessa	11
2.2.3	Maantieteellinen näkökulma naisten asunnottomuuteen	12
2.2.4	Yhteiskunnallinen leima	13
3	Tutkimuksen aineistot ja sisällönanalyysi	14
3.1	Kolme aineistoa naisten asunnottomuuteen liittyen	14
3.2	Teoriaohjaava sisällönanalyysi	15
3.3	Tutkimuskysymyksiin vastaaminen	16
4	Analyysin tulokset	17
4.1	Miten naisten asunnottomuus näkyy Suomessa?	17
4.2	Mitkä tekijät vaikuttavat naisten asunnottomuuteen?	18
4.3	Miten naisten asunnottomuutta pyritään parantamaan Suomessa?	20
5	Keskustelu naisten asunnottomuuden haasteista	23
5.1	Aineistojen ja menetelmien soveltuvuus sekä jatkotutkimuksen tarve	24
6	Johtopäätökset	26
	Lähteet	27

1 Johdanto

Tämän tutkielman aiheena on naisten asunnottomuus Suomessa. Tutkielman tavoitteena on syventää ymmärrystä aiheesta, sekä tuoda aihetta esille enemmän myös maantieteen alalla. Naisten asunnottomuutta on tutkittu Suomessa jo jonkin verran sosiaalityön ja sosiaalitieteiden näkökulmasta, mutta melko vähän maantieteen näkökulmasta. Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma, jonka juuret ovat väestönkasvussa ja kaupungistumisessa (Y-Säätiö 2023). Asunnottomuuden määrään ja muotoihin vaikuttaa paljon se, kuinka paljon yhteiskunnalla on mahdollista tarjota tukea heikoimmassa asemassa oleville.

Asunnottomuus, ja erityisesti naisten asunnottomuus, on melko arka aihe Suomessa, ja monet eivät edes ole tietoisia sen laajuudesta. Tämä oli itselleni suurin motivaatio tämän aiheen valintaan ja tutkimiseen. Asunnottomuus kuitenkin koskettaa ihmisiä kaikkialla, joten on tärkeää tuoda se mukaan akateemiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tarkoitukseni on tutkia naisten asunnottomuutta Suomessa eri lähteistä, syventää ymmärrystä aiheesta, ja löytää syitä ilmiön taustalla. Tutkimuskysymyksetni ovat:

Miten naisten asunnottomuus näkyy Suomessa?

Mitkä tekijät vaikuttavat naisten asunnottomuuteen?

Miten naisten asunnottomuutta pyritään parantamaan?

Asunnottomuus tutkimuksen aiheena on haastava, sillä siitä on vaikeaa saada tarkkaa tietoa, ja se on henkilöille, jotka sitä kokevat, vaikea aihe puhua. Tämän vuoksi päätin tässä tutkielmassani käyttää valmiiksi kerättyjä aineistoja. Aineistot koostuvat haastatteluista, jotka on sisälletty opinnäytetöihin sekä yhteen tieteelliseen artikkeliin. Aikaisemman kirjallisuuden ja käyttämäni aineistojen pohjalta pystyn tuottamaan teoriaohjaavan sisällönanalyysin ja vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Naisten asunnottomuus on myös hyvin ajankohtainen aihe Suomessa, sillä vaikka yleisesti asunnottomuus on ollut laskussa jo jonkin aikaa, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus on todennut, että naisten asunnottomuus on suhteessa kasvanut (Ara 2022: 8). On huomioitava, että naisilla ja heidän kokemuksillaan asunnottomuudesta on paljon omia erityispiirteitä, joiden vuoksi ne eivät välttämättä ole linjassa yleisen asunnottomuuden kanssa. Pohdin tätä lisää tutkielmani analyysiosiossa.

Tutkielmani maantieteellinen näkökulma tulee esiin erityisesti kaupunkitilan ja paikan turvallisuuden myötä. Asunnottomuus ilmenee tyypillisesti kaupunkiympäristössä, mikä osoittaa sen yhteyden maantieteeseen ja vielä tarkemmin kaupunkimaantieteeseen. Jessie Speer

(2023) kirjoittaa kaupunkiympäristön haastavuudesta asunnottomille, ja siitä miten kaupungit on suunniteltu estämään asunnottomien oleskelu julkisilla paikoilla. Nämä haasteelliset julkiset tilat työntävät asunnottomia kauemmas avun piiristä, jolloin heitä on vaikeampi tavoittaa (Speer 2023: 109). Jokainen kaupungissa elävä on yksilö, mutta myös sukupuoli vaikuttaa siihen, miten kaupunkitila koetaan, ja kenelle se niin sanotusti kuuluu. Asunnottomat naiset ovat kaikista haavoittuvuin osa asunnottomista. Asunnottomat naiset joutuvat elämään ”marginaalin marginaalissa”.

2 Asunnottomuuden määrittely ja ilmiön taustaa

Tässä osiossa käyn läpi asunnottomuuden määrittelyä sekä ilmiön taustalla olevia syitä. Osio koostuu alaluvuista, jotka selittävät ilmiötä tarkemmin. Näistä alaluvuista koostuu tutkielman viitekehys. Tämän osion tarkoituksena on selventää lukijalle aikaisempaa tutkimusta aiheesta ja tuoda esiin tutkimuskysymysten taustaa. Osiossa pureudutaan syvällisemmin nais erityisyyteen sekä maantieteelliseen näkökulmaan naisten asunnottomuudesta. Halusin tehdä tutkielman teoriaosuudesta melko laajan ja monipuolisen, sillä tutkielmani aihe on myös hyvin monitasoinen/-muotoinen ilmiö.

2.1 Asunnottomuus ilmiönä

”Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma, jonka perimmäisiä syitä ovat väestönkasvu ja kaupungistuminen eli muutto kasvukeskuksiin, talouden suhdannevaihtelut sekä suuret tuloerot.” (Y-Säätiö 2023). Asunnottomuus on ongelma, joka koskee koko yhteiskuntaa. Vuonna 2021 arvioitiin olevan yli 150 miljoonaa asunnottomia ympäri maailman (About Us – Institute of Global Homelessness 2019). Asunnottomuus voidaan määritellä monin eri tavoin, eikä sille ole yhtä oikeaa määritelmää. Asunnottomuuden määrittelyyn vaikuttaa asian konteksti sekä taho. Yksi yleisesti käytetty määritelmä on FEANTSA:n (European Federation of National Organisations Working with the Homeless), joka määrittelee asunnottomaksi henkilön, jolla ei ole sopivaa asuntoa tai majoitusta, sekä henkilön, jonka asunto on riittämätön tarjoamaan turvaa ja tilaa, jota kunnollinen asunto takaa. Asunnottomaksi määritellään myös, jos asunto ei ole käytettävissä pysyvästi, tai henkilöllä ei ole vaikutusvaltaa asuntoon (FEANTSA s.a).

Tämän lisäksi monilla määritelmillä on yhteistä asunnottomuuden monet eri muodot. Näitä ovat kaduilla, yleisissä tiloissa ja autoissa asuvat henkilöt sekä erilaisissa majoituksissa, turvakodeissa tai leireillä asuvat henkilöt (YK 2019). Myös asunnottomuuden muoto vaikuttaa siihen, miten asunnottomuus koetaan ja siihen, tuleeko asunnottomuus herkemmin pitkittymään. Asunnottomuutta voi olla niin lyhytaikaista kuin pitkäaikaista. Juho Saaren (2015: 223–238) mukaan henkilö määritellään pitkäaikaisasunnottomaksi, jos asunnottomuus on pitkittynyt yli vuoden tai henkilö on ollut vähintään kolme vuotta asunnottomana toistuvasti. Lyhytaikainen asunnottomuus voi vaihdella viikoista kuukausiin. Lyhytaikainen asunnottomuus johtuu usein elämässä tapahtuvista kriisitilanteista tai yllättävistä tilanteista, kun puolestaan pitkäaikaisasunnottomuus on kriisien kasaantumista (Saari 2015: 223–238).

2.1.1 Asunnottomuuden syitä

Asunnottomuuteen johtavia syitä on paljon. Ne voivat vaihdella yhteiskunnallisista rakenteellisista ongelmista henkilökohtaisiin kriiseihin. Saari pohtii kirjassaan sitä, miten Suomessa yleisimpiä asunnottomuuteen johtavia ongelmia ovat addiktiot, mielenterveysongelmat ja ylivelkaantuminen (Saari 2015: 223–238). Nämä ongelmat eivät ole yksiselitteisiä eivätkä helppoja ratkaista, minkä vuoksi myös asunnottomuuteen liittyvät haasteet syntyvät monista eri tilanteista. Näiden yleisimpien asunnottomuuteen johtavien ongelmien lisäksi taustalla on rakenteelliset tekijät, kuten pitkäaikaistyöttömyys (Saari 2015: 223–238). Pitkäaikaistyöttömyys altistaa monien elämän osa-alueiden heikkenemiselle, jonka seurauksena voi pahimmassa tapauksessa olla asunnottomuus.

Karoliina Närväsen (2020) mukaan työpaikan menetys ja liian kalliit asunnot ovat keskeisiä altistajia asunnottomuudelle. Vuokrahintojen taso varsinkin pääkaupunkiseudulla, jossa asunnottomuutta on Suomessa eniten, on iso huolenaihe monille asunnottomille. Pääkaupunkiseudulla asunnottomuutta on siis määrällisesti eniten, kun taas Turussa sitä on eniten suhteellisesti (Vva ry). Korkeat vuokrat aiheuttavat huolta myös henkilöille, jotka eivät ole asunnottomia. Siten tämä on todellinen ongelma myös asunnottomille. Myös Y-Säätiö (2023) on luokitellut riskitekijöitä asunnottomuuteen liittyen, ja niitä ovat esimerkiksi vähävaraisuus, elämänhallinnan vaikeudet, sosiaalisten resurssien vähäisyys sekä erilaiset negatiiviset muutokset elämäntilanteissa.

2.1.2 Asunnottomuus Suomessa

Suomessa asunnottomaksi luetaan Vailla vakinaista asuntoa ry:n mukaan henkilöt, jotka nukkuvat ulkona tai ensisuojuissa; asuvat asuntoloissa tai asumisliikkeissä; erilaisissa laitoksissa asuvat; vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa tiedossa; sekä majoittuvat tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona (Vva ry 2022). Asunnottomuus Suomessa ei näyttäydy samalla tavalla kuin esimerkiksi köyhemmissä maissa, joissa kadut ovat yleisin paikka olla ja asustaa. Suomessa noin 70 % asunnottomista nukkuu tuttavien luona ja oleskelee muun muassa yleisissä tiloissa päiväsaikaan. Ulkona nukkuvat, joita on huomattavasti pienempi määrä, hakeutuvat yleensä metsiin, rappukäytäviin tai avoimiin liiketiloihin yöksi. Asunnottomuutta ei siis välttämättä ole helppoa havaita Suomessa, mutta se on tärkeää tiedostaa, jotta siihen voidaan puuttua.

Suomessa asunnottomuudesta on tilastotietoa noin viidenkymmenen vuoden takaa, ja tuolloin Suomessa oli melkein 20 000 asunnotonta. Asunnottomuus on ollut Suomessa siitä lähtien kuitenkin laskussa, ja vuonna 2022 yksineläviä asunnottomia oli 3686 (Vva ry 2022). Tästä määrästä asunnottomia naisia oli 910. Voidaan siis sanoa, että asunnottomien määrä Suomessa on paljon pienempi kuin monissa muissa maissa. Hallituksen tavoitteena on kuitenkin saada Suomesta maa, jossa jokaisella kansalaisella olisi asunto. Ympäristöministeriö on koonnut ohjelman, jonka avulla pyritään poistamaan pitkäaikaisasunnottomuus Suomesta vuoteen 2027 mennessä (Ympäristöministeriö 2023). Tämän ohjelman tavoitteina on luoda kohtuuhintaisia asuntoja kaupunkeihin, luoda yhteiset toimintasuunnitelmat kaupungeille ja hyvinvointialueille, sekä vakiinnuttaa pitkäaikaisasunnottomuuden vastainen työ.

Asunto ensin -periaate on Sipilän hallituksen asettama ohjelma, joka toimi vuosina 2016–2019 (Karppinen 2018). Ohjelman tarkoituksena oli asunnottomuuden ennaltaehkäiseminen järjestämällä ja turvaamalla asuminen kaikille. Ohjelmassa painotettiin sitä, kuinka asumisen turvaaminen on edellytys sosiaaliselle kuntoutukselle ja yhteiskuntaan mukaan pääsemiselle. Asunto ensin -periaate on ollut johtava lähestymistapa asunnottomuustyössä niin Euroopassa kuin Pohjois-Amerikassa (Karppanen 2018). Tässä ohjelmassa tehtiin paljon tiivistä yhteistyötä eri järjestöjen ja säätiöiden kanssa, mikä on varmasti ollut yhtenä vaikuttavana tekijänä siihen, kuinka tämä ohjelma on saanut paljon hyviä ratkaisuja ja käytäntöjä aikaan (ks. 4.3). Ohjelmaa jatkettiin myös Sanna Marinin hallituskaudella, ja nyt myös Petteri Orpon kaudella.

2.1.3 Asunnottomuus vs kodittomuus

Kun puhutaan asunnottomuudesta, käytetään arkikielessä usein myös synonyymejä, kuten kodittomuus. Nämä kaksi termiä eivät kuitenkaan tarkoita täysin samoja asioita. Johanna Rannan ja Kirsi Juhilan (2019) mukaan koti on paljon asuntoa laajempi käsite. Henkilöllä voi siis olla asunto, mutta ei kotia. Asunnolla tarkoitetaan fyysistä tilaa, jossa henkilö asuu, kun taas koti on paikka, johon on luotu tietynlainen tunnesidos (Ranta & Juhila 2019). Kun puhutaan asunnottomista, tarkoitetaan henkilöitä, jotka elävät ilman fyysistä asuntoa. Kodittomuudesta puhuminen on kuitenkin tärkeää varsinkin naisten asunnottomuuden yhteydessä.

Kodittomuus on paljon asunnottomuutta henkilökohtaisempi käsite, ja sillä on iso merkitys naisten asunnottomuudelle. Kodittomuuteen vaikuttaa asunnottomuutta enemmän ihmisen menneisyys ja lapsuus. Jos koti ei ikinä ole ollut henkilölle turvan ja hyvien sosiaalisten

suhteiden paikka, on siitä vaikeaa tehdä sitä vanhemmalla iällä (Ranta & Juhila 2019). Sekä naisille että miehille koti ja asunto tarkoittavat eri asioita, mutta kirjallisuuden myötä on tullut ilmi, että sillä on kaiken kaikkiaan suurempi painoarvo naisille. Naisten asunnottomuuden poistamisessa avainasemassa on kodin merkitys ja kodin tuntu. Mitä enemmän asunnosta saadaan tehtyä koti, sitä suuremmalla syyllä siitä halutaan pitää kiinni.

2.2 Naisten asunnottomuuden erityispiirteet

Leena Lehtonen kirjoittaa Y-Säätiön artikkelikokoelmassa (2020), kuinka väkivalta on suurena tekijänä naisten asunnottomuudessa (36–37). Lehtonen puhuu tekstissään myös siitä, kuinka nykyään suurin osa asunnottomista on muita kuin miehiä (2020: 36). Naisten asunnottomuudessa erityispiirteenä niin henkisen kuin fyysisen väkivallan lisäksi ovat erilaiset hyväksikäytön muodot sekä traumaattiset elämäkokemukset (Lehtonen 2020: 37). Nämä erityispiirteet tekevät naisten asunnottomuudesta vielä haavoittuvampaa kuin miesten. Erilaiset väkivallan muodot sekä traumaattiset kokemukset lapsuudessa ja nuoruudessa vaikuttavat naisten toimijuuteen ja myös siltä osin tekevät naisista haavoittuvaisia.

FEANTSA listaa katsauksessaan (2021: 20) skenaarioita, joiden seurauksena naiset voivat joutua asunnottomaksi, ja niitä ovat esimerkiksi kohtuuhintaisten asuntojen puute, asuminen sellaisissa asunnoissa, jossa on liikaa ihmisiä, köyhyys, fyysinen-, henkinen- ja seksuaalinen väkivalta sekä ihmiskauppa. FEANTSA painottaa myös sitä, kuinka kaikki naiset eivät ole tasa-arvoisesti yhtä haavoittuvassa asemassa, vaan myös asunnottomaksi jääminen osuu eniten kaikista heikoimmassa asemassa oleviin naisiin (2021:21).

2.2.1 Piiloasunnottomuus

Yksi asunnottomuuden muodoista on piiloasunnottomuus. Se on myös naisten asunnottomuuden erityispiirre. Suurin osa Suomessa olevasta asunnottomuudesta on piiloasunnottomuutta, mutta se on kuitenkin vielä suurempaa asunnottomilla naisilla kuin miehillä (Vva ry 2022). Merkittävää piiloasunnottomuudessa on myös se, että se ei tarkoita ainoastaan, että ihmisellä ei ole asuntoa, vaan sitä, että kotona on turvatonta. Naisille on yleistä paeta kotoaan väkivaltaisen kumppanin takia, jolloin he eivät näy tilastoissa. Heillä on siis kotiosoite ja oma asunto, jolloin tämä pudottaa heidät automaattisesti pois

asunnottomuustilastoista, eikä ongelmaan ole sen vuoksi helppo puuttua (Frisk 2020). Frisk kirjoittaa myös siitä, kuinka suuressa osassa naisten asunnottomuutta on turvattomuuden tunne (Frisk 2020). Turvattomuuden tunnetta voi tuntea missä vaan, mutta kun turvattomuuden tunne lähtee omasta kodista, on sen vaikutukset hyvin traumaattiset.

Närvänen (2020) kertoo myös siitä, kuinka piiloasunnottomuudessa monille yöpaikkana toimii tuttavan tai läheisen sohva, mikä ei todellisuudessa ole minkäänlainen vastine kodille. Tällainen ratkaisu voi myös helposti altistaa monenlaiselle hyväksikäytölle, mikä hyvin nopeasti huonontaa asunnottoman asemaa entisestään. Hyväksikäytön muotoja on siis monia, eikä niiden tunnistaminen ole helppoa (Lehtonen, Granfelt ja Azeem 2020: 46). Asunnottoman henkilön vaihtoehdot ovat aina rajalliset, eikä ole helppoa löytää hyvää ratkaisua.

Asunnottomaksi voi joutua kuka tahansa, jos asiat menevät huonosti. Piiloasunnottomuus on haastava ongelma ratkaista, sillä siitä ei ole tilastotietoa, eikä piiloasunnottomia nimensä mukaan ole helppo löytää. Myös nuorten piiloasunnottomuus on yleistynyt ongelma. Kuitenkin Kelan suunnittelija Ville-Veikko Hirsin mielestä nuorten piiloasunnottomuus on sellainen asia, joka saataisiin helposti laskuun ennaltaehkäisyyn avulla (Närvänen 2020). Monilla nuorilla on Hirsin mukaan puutteelliset tiedot taloudellisista asioista, joka vaikeuttaa oman asunnon hankintaa ja ylläpitoa. Tätä tietämättömyyttä nuorien keskuudessa voitaisiin hyvin ehkäistä opettamalla ja keskittymällä näihin teemoihin koulussa (Närvänen 2020). Tällöin nuoret eivät jäisi oman onnensa nojaan niin suuresti, ja oman asunnon ylläpitäminen olisi helpompaa.

2.2.2 Naisten asunnottomuus Suomessa

Viime aikoina asunnottomuus on yleisesti ollut laskussa Suomessa, mutta naisten asunnottomuus ei ole seurannut tätä samaa linjaa. Vuonna 2022 asunnottomia naisia oli 910, joka on noin 25 % asunnottomista Suomessa (Ara 2023: 8). Asunnottomista naisista vuonna 2022, 202 oli pitkäaikaisasunnottomia, joka on puolestaan melkein 20 % kaikista asunnottomista naisista Suomessa (Ara 2023: 8). On siis tärkeää huomioida asunnottomuustyössä naiset, jotka ovat pitkäaikaisasunnottomia, sillä mitä pidempään asunnottomuus on kestänyt, sitä vaikeampaa heitä on auttaa ja saada henkilöt takaisin yhteiskuntaan osallistuviksi kansalaisiksi.

Nais erityisyyttä asunnottomuustyössä tarkasteleva NEA-hanke on yksi merkittävimmistä naisten asunnottomuuteen Suomessa liittyvä hanke, joka toteutettiin vuosina 2018–2021.

Hanke oli Y-säätiön koordinoima, mutta siinä oli mukana kahdeksan muutakin organisaatiota, kuten muun muassa Helsingin ensikoti ry ja Turun ensi- ja turvakoti ry (Y-säätiö 2023). Hankkeen tarkoituksena oli löytää ratkaisuja naisten asunnottomuuden poistamiseen, ja sen avulla saatiinkin paljon hyviä tuloksia. Hankkeesta tehtiin koulutuspaketti ja kehitettiin paljon uusia toimintakäytäntöjä, joiden avulla pystytään paremmin vastaamaan naisten tarpeisiin liittyen asunnottomuuteen (Y-säätiö 2023).

Y-säätiön artikkelikokoelmaan (2020) on koottu syitä siitä, miksi suomalaiset naiset ovat joutuneet asunnottomiksi. Monien naisten kohdalla ei ole vain yhtä syytä, mikä on johtanut asunnottomuuteen, vaan tilanteet koostuvat monista tekijöistä. Näitä ovat esimerkiksi vuokrasopimuksen purku/häätö, häiritsevä elämä, vuokravelka, parisuhteen päättyminen sekä asunnon huono hoito (Azeem ja Lehtonen 2020: 31). Niin kuin kaikissa asunnottomuustapauksissa, ei ole tiettyä lokeroa, johon voisi sanoa kaikkien asunnottomien naisten kuuluvaan, vaan jokainen tarina ja tilanne on yksilöllinen. Tämä tietenkin lisää haastetta asunnottomien naisten auttamisessa.

2.2.3 Maantieteellinen näkökulma naisten asunnottomuuteen

Naisten asunnottomuutta on tutkittu melko paljon sosiaalitieteissä ja muissa yhteiskuntatieteissä, mutta maantieteessä vähemmän. Asunnottomuus liittyy tilaan ja paikkaan, joten sillä on sosiaalisten tekijöiden lisäksi yhteys myös maantieteeseen ja varsinkin ihmismaantieteeseen ja kaupunkimaantieteeseen. Maantieteessä on tutkittu paljon kaupunkeja ja kaupunkitilaa, joihin myös asunnottomuus liittyy. Ihmismaantieteeseen suuntauksista feministinen maantiede on eniten tutkinut asunnottomuutta ja sen vaikutusta tilaan ja paikkaan.

Jennifer Wolch ja Michael Dear ovat maantieteilijöitä, joiden työ on keskittynyt kaupunkisuunnitteluun ja asunnottomuuteen. He ovat julkaisseet yhdessä kirjallisuutta ja tutkineet asunnottomuutta maantieteen näkökulmasta. Fran Klodawskyn (2006) sivuaa heitä myös julkaisussaan, jossa hän kirjoittaa kaupunkitilasta ja sukupuolittuneesta asunnottomuudesta. Wolch ja Dear ovat molemmat olleet ensimmäisten joukossa olevia asunnottomuudesta keskustelleita maantieteilijöitä. Klodawsky (2006) on puolestaan kirjoittanut aiheesta hieman tuoreemmin, vaikka hänenkin artikkelinsa on jo melkein 20 vuotta vanha.

Sukupuoli vaikuttaa asunnottomuuteen ja siihen miten eri sukupuolen omaavat henkilöt pystyvät käyttämään esimerkiksi kaupunkitilaa (Klodawsky 2006: 370). Klodawskyn mukaan kaupunkitilan käyttöön Yhdysvalloissa vaikuttaa sukupuolen lisäksi ihon väri, kulttuuri ja lapset. Vaikka artikkeli on melkein 20 vuotta vanha, eivät tilanteet ja ajatusmallit ole juuri muuttuneet tarpeeksi, ja kaupunkitila on edelleenkin epätasa-arvoinen paikka asunnottomille. Naiset ovat joutuneet oppimaan pelkäämään julkisia tiloja ja niissä yksin liikkumista, sillä he voivat joutua esimerkiksi sattumanvaraisen raiskauksen uhriksi (Klodawsky 2006: 371). Kyseisen artikkelin huomioista kaupunkitilaan liittyen, voidaan miettiä, kuinka paljon nämä samat asiat vaikuttavat myös ympäri maailman.

2.2.4 Yhteiskunnallinen leima

Viimeisenä teemana tässä teoriaosiossa naisten asunnottomuuteen liittyen, haluan esitellä naisten asunnottomuuteen liittyvän yhteiskunnallisen leiman. Tämä teema on noussut esiin kirjallisuudessa useasti. Naisille asunnottomuuteen liittyä miehiä useammin häpeän tunne, joka on myös isona syynä avun hakemisen vaikeudelle. Y-Säätiön artikkelikokoelmassa (2020) puhutaan myös siitä, kuinka syyllisyys ja häpeä kodin menettämisestä tai kodin rikkoutumisesta on asia, joka tulee ilmi monien naisten kokemuksissa asunnottomuudesta (Lehtonen 2020: 38). Myös äitiydessä epäonnistuminen niin raskauden komplikaatioiden, aborttien ja huostaanottamisen kautta jättävät syvät arvet naisiin. On myös yleinen stereotypia yhteiskunnissa, että naisten oletetaan huolehtivan niin itsestään, lapsistaan ja perheestään, jolloin naiselle asetetaan alusta alkaen miehiä haastavammat lähtökohdat suoriutua tavallisesta elämästä ja arjesta (Lehtonen 2020: 38). Tällöin naiset kokevat asunnottomaksi joutumisen isompana epäonnistumisena kuin miehet.

Artikkelikokoelmassa tulee ilmi myös naisten ulkopuolisuuden tunne (Granfelt 2020: 20). Granfeltin mukaan ulkopuolisuudella on eri merkityksiä, mutta yhteisenä tekijänä on erilaisuuden tunne. Naiset kokevat olonsa toisenlaisiksi kuin muut, ilman omaa tilaa olevaksi eli ulossuljetuksi sekä kokevat, että heiltä puuttuu jotain mitä muilla on (Granfelt 2020: 20). On ymmärrettävää, että asunnottomuudesta kärsivän henkilön tunne siitä, että kuuluu osaksi yhteiskuntaa, on heikko. Tämä on kuitenkin juuri yksi erityispiirre, joka on otettava huomioon työskennellessä naisten kanssa asunnottomuustyössä.

3 Tutkimuksen aineistot ja sisällönanalyysi

Valitsin tutkimukseni aineistoiksi kolmessa erilaisessa julkaisussa tuotetut haastatteluaineistot, jotka käsittelevät naisten asunnottomuutta hieman eri näkökulmista. Tutkimukseni tarkoituksena on syventää ymmärrystä naisten asunnottomuudesta, jonka vuoksi erilaisten aineistojen analysointi sopii tähän hyvin. Yksi aineistoistani on opinnäytetyöstä, joka sisältää haastattelumateriaalia, jota olen hyödyntänyt analyysissäni. Haastattelumateriaalit mahdollistavat tutkimuskysymyksiini vastaamisen. Toinen aineistoista on peräisin pro gradu-tutkielmasta, jossa perehdytään naisille suunnattuun asunnottomuustyöhön. Kolmas aineisto on tieteellinen artikkeli, joka käsittelee asunnottomien naisten ja heitä auttavien työntekijöiden suhdetta. Näistä kaikista on mahdollista koodata ja jäsenellä yhtäläisyyksiä, joiden avulla pystyn syventämään ymmärrystä naisten asunnottomuudesta Suomessa.

3.1 Kolme aineistoa naisten asunnottomuuteen liittyen

Ensimmäinen haastatteluaineistoni on peräisin Sirpa Niemikorven ja Tiina Pyykön opinnäytetyöstä *Naisten kokemuksia asunnottomuudesta* (2022), jonka he ovat kirjoittaneet sosiaalian alan tutkinto-ohjelman alaisena Oulun ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kertoa naisten asunnottomuudesta naisten omien kokemusten kautta. (Niemikorva ja Pyykkö 2022). Työ on laadullinen tutkimus, jonka aineistot kerättiin teemahaastattelujen avulla. Haastatteluaineistossa on paljon tietoa naisten asunnottomuudesta, niin haastateltavien omista kokemuksista, sekä siitä, miten haastateltavat kysyvät asunnottomuuteen liittyviä kysymyksiä. Tärkeimpänä haastatteluaineistossa on kuitenkin se, miten naiset itse kokevat asunnottomuuden Suomessa.

Toinen haastatteluaineisto on Eva Rännälin tekemästä Pro Gradu-tutkielmasta *Nais erityisyyden toteutuminen naisten asumispoluilla ja heille suunnatuissa asunnottomuustyön palveluissa kolmannen sektorin työntekijöiden tulkitsemana* (2021). Tutkielma on Turun yliopistossa yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan sosiaalitieteiden laitoksessa toteutettu. Tämän tutkielman tarkoituksena on tutkia naisten asunnottomuuden erityispiirteitä, ja sitä, miten ne toteutuvat naisille suunnatuissa asumispoluissa ja asunnottomuustyössä (Rännäli 2021). Tutkielman aineistot on kerätty ryhmähaastatteluina NEA-hankkeessa toimivien järjestösektorin työntekijöiden kanssa. Haastatteluista ja siitä miten Rännäli analysoi haastattelujaan on mahdollista huomata paljon nais erityisyyden piirteitä sekä keinoja, jolla naisten asunnottomuutta pyritään parantamaan Suomessa.

Viimeinen aineisto *Women on the Border between Home and Homelessness: Analysing Worker–Client Relationship* (2021) on Riitta Granfeltin ja Saija Turusen kirjoittama artikkeli naisista asunnottomuuden ja kodin välillä, sekä siitä, miten työntekijä–asiakas -suhteet vaikuttavat naisten asunnottomuuteen tai siitä pois pääsemiseen. Artikkelissa keskustellaan naisten asunnottomuuden muodoista ja esiintymistavoista, ja siitä miten tärkeässä roolissa asiantuntevan työntekijän ja asiakkaan välinen suhde on (Granfelt ja Turunen 2021). Artikkelissa pohditaan myös tarjolla olevien asumispalveluiden saavutettavuutta erilaisten naisten näkökulmasta. Aineisto sisältää haastatteluja niin asunnottomilta kuin myös sosiaalityöntekijöiltä, jotka kertovat työstään asunnottomien naisten kanssa.

3.2 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Valitsin analyysimenetelmäksi teoriaohjaavan sisällönanalyysin, sillä tieto, jota analysoin, on peräisin aineistoista, mutta perustuu kuitenkin aikaisempaan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Analysoin siis haastatteluaineistojani niissä olevan tiedon perusteella yhdistäen ne teoreettiseen viitekehykseeni. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä analyysiä voivat ohjata teoria sekä aineistot (Leinonen 2018). Tässä tutkielmassa tein analyysin aineistolähtöisesti, mutta sidoin lopuksi aineistosta löydettyt asiat teoriaan ja tutkielmani viitekehykseen. Analyysini löydökset nousivat esiin aineistoista, mutta niiden tulkintaa ohjasi kuitenkin teoria.

Kallinen & Kinnunen (2021) kirjoittavat, kuinka sisällönanalyysin tarkoituksena on esittää aineistojen tieto tiiviissä muodossa, niin että sen tarkastelutapa sopii oman tutkimuksen aiheeseen ja tutkimuskysymyksiin. Sisällönanalyysi myös perustuu koodaukseen, jonka avulla aineistoista poimitaan sisällöllisiä elementtejä, joista löydetään yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia (Sarajärvi ja Tuomi 2018). Sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda selkeä kuvaus ilmiöstä, ja kertoa lukijalle tärkeimmät asiat tutkimukseen liittyen.

Sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on päättää mitä tutkitaan, ja mitkä asiat ovat omasta mielestä kiinnostavia ja aiheeseen sopivia (Kallinen & Kinnunen 2021). Tähän omassa tutkimuksessani valikoitui asunnottomuus ja vielä kirjallisuuden myötä naisten asunnottomuus. Tämän jälkeen valitaan aineistot, jotka tässä tutkimuksessa ovat haastatteluja eri aineistoista. Tämän jälkeen analyysi etenee aineiston huolellisella läpikäymisellä, jonka jälkeen merkataan koodaamalla tärkeitä asioita/kohtia, jotka halutaan sisällyttää omaan tutkimukseen (Sarajärvi ja Tuomi 2018). Sen jälkeen merkittävät asiat luokitellaan ja kootaan omiin ryhmiin sopiviksi.

Käytin aineistojen koodauksessa ensin laajempia aiheita, kuten asunnottomuuden aiheuttajat ja asunnottomuuden kierre. Tämän jälkeen luokittelin löydöksiä tarkempiin luokkiin esimerkiksi eri asunnottomuuden aiheuttajien mukaan. Käytin myös yksittäisiä sanoja koodauksessa, kuten häpeä, syyllisyys ja pelko. Viimeisenä vaiheena sisällönanalyysissä on luoda näistä yhteenveto, jonka tarkoituksena on tuoda yksityiskohdat yhteen, ja muodostaa niistä kokonaiskuva. Tämän yhteenvedon sijoitin tutkielman ”tulokset”-osioon.

3.3 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Käyttämässäni aineistoissa haastatellut naiset pystyvät antamaan parasta mahdollista tietoa, siitä millaista asunnottomuus heille on ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Asunnottomuus on aiheena hyvin henkilökohtainen, jonka vuoksi sen kitkeminen pois Suomesta vaatii subjektiivista tietoa itse asunnottomilta. Käytin analyysissäni tutkimuskysymyksiä koodauksen apuna, sillä ne auttoivat hahmottamaan aineistoista erilaisia yhtäläisyyksiä. Nämä toivat haastateltavien sanomisia hyvin yhteen, ja se helpotti yhteenvetojen tekemistä. Koodaus itsessään auttoi syventämään ymmärrystä siitä, miten monitasoinen ongelma asunnottomuus on.

4 Analyysin tulokset

Aloitan tulosten tarkastelun tutkimuskysymyksistäni, jonka jälkeen siirryn keskusteluun, jossa analyysin tulokset on yhdistettynä viitekehykseeni. Tutkimuskysymykseeni vastaaminen toimii mielestäni hyvänä keinona käydä aineistoista löytyviä teemoja läpi systemaattisesti, ja niin että ne tukevat tutkielmani tavoitetta syventää ymmärrystä naisten asunnottomuudesta, sen syistä ja parannuskeinoista. Aineistoista oli havaittavissa paljon yhtäläisyyksiä naisten asunnottomuuteen liittyen, kuten lähisuhdeväkivalta, turvattomuus, päihdeongelmat, mielenterveysongelmat ja epäonnistumisen tunne. Naisia, jotka kertoivat haastatteluissa omista kokemuksistaan yhdistää monet yllä mainitut asiat. Tämä on kuitenkin naisten asunnottomuustyön haaste, sillä todellisuudessa heitä ei voi asettaa samanlaiseen homogeeniseen joukkoon.

4.1 Miten naisten asunnottomuus näkyy Suomessa?

Suurimpana yhtäläisyytenä kaikissa aineistoissa toistui naisten piiloasunnottomuus. Piiloasunnottomuudesta puhuttiin toisten nurkissa elämisenä, ja toistuvana sanana näissä oli ”taakka”. Monet naiset kokivat itsensä taakkana muille ja varsinkin heille, joiden nurkissa he elivät. Taakkana oleminen ei rajoittunut vain siihen, että asuu toisen luona vaan myös siihen, että vie tilaa toiselta ja toisen omasta kodista. Tähän liittyen oman kodin puute oli monille suurin rasittava tekijä. Ei pelkästään se, ettei ole omaa asuntoa, vaan juuri se, että oma koti puuttui. Naisilla ei ollut mitään turvallista paikkaa, joka olisi heidän omansa, ja jossa pystyisi elämään niin sanotusti ”elämisen arvoista elämää”. Aineistoissa tuli myös ilmi, kuinka asunnosta pidetään paremmin huolta ja pyritään pitämään asunto itsellään, jos se tuntuu kodilta. Asunto, mikä ei tunnu kodilta, on paljon helpommin laiminlyötävissä, sillä siihen ei ole saatu rakennettua minkäänlaista tunnesidettä.

Toinen kaikissa aineistoissa esiintyvä yhtäläisyys siitä, miten naisten asunnottomuus näkyy Suomessa, oli turvattomuus ja hyväksikäyttö. Nämä teemat ovat hyvin universaaleja, ja liittyvät naisten asunnottomuuteen kaikkialla, mutta valitettavasti myös Suomessa. Naiset kertoivat kokevansa olonsa turvattomaksi suuren osan ajasta, kun he olivat asunnottomia. Tämä näkyi niin kaupungilla kaduilla oleskelussa, kuin myös tuttavilla oleskelussa. Turvaton olo oli läsnä kaikkialla. Tämän myötä hyväksikäytön riski oli aina olemassa. Naiset puhuivat siitä, kuinka Suomessa suurin osa asunnottomista on miehiä, jolloin yleiset oleskelutilat ja asunnottomien suojapaikat olivat täynnä miehiä, jonka seurauksena tila ei ollut samanlainen naisille. Tässä

voidaan huomata, kuinka suuri vaikutus kaupunkitilalla ja sen turvallisuudella on. Turvattomuuden tunne sai naiset usein pysyttelemään poissa yleisistä paikoista, jotka on suunnattu asunnottomille.

”Jos ois ollu eri tilanne ja jos mulla ois ollu oma asunto, niin mä en ois ollu sen ihmisen kanssa missään tekemisissä, mutta se, että se oli mun ainoa vaihtoehto ja mun ainoa ihminen, kenen luokse mä pystyin menemään.” (Niemikorpi ja Pyykkö 2022: 29)

Piiloasunnottomuuden ja turvattomuuden lisäksi naisten asunnottomuus Suomessa on osaltaan rakenteellisten tekijöiden aiheuttamaa. Yleinen huono-osaisuus ja pitkäaikaistyöttömyys näkyi naisten puheissa paljon, ja myös se miten ongelmien kasaantuminen lisää asunnottomuutta entisestään. Naisten työttömyyteen vaikuttavat myös suuresti lapset, sillä raskaus, synnytys ja lastenhoito vievät naisilta väkisinkin aikaa pois työelämästä. Tällöin työelämään palaamisessakin oli omat haasteensa.

4.2 Mitkä tekijät vaikuttavat naisten asunnottomuuteen?

Aineistojen perusteella naisten asunnottomuuteen vaikuttavia tekijöitä oli paljon. Monet näistä tekijöistä olivat samoja, mitä aikaisemmassa kirjallisuudessa tuli ilmi myös miesten kohdalla, mutta osa tekijöistä on selvästi enemmän naisiin kohdistuvia. Sopivien asuntojen puute, ja fyysinen ja psyykkinen terveys tulivat useasti esille. Näiden lisäksi monet naiset olivat jossain kohtaa elämäänsä olleet päihderiippuvaisia, mikä vaikutti asunnon saamiseen. Myös monet turvakodit ja suojat eivät suostu ottamaan päihdeiden vaikutuksen alaisena olevia henkilöitä, jolloin vaihtoehdot kävivät melko niukiksi.

Turvakoteihin ja suojiin pääseminen helpottaa niiden asiakkaita pääsemään myös avun piiriin, mutta jos pääsy näihin evätään, on avun hakeminen paljon vaikeampaa. Naiset kertoivat haastatteluissa, kuinka avun hakeminen ja saaminen oli vaikeaa, ja sen lisäksi usein oli koettu joko vähättelevää auttamista työntekijöiltä tai puolestaan liian kontrolloivaa. Vähättelevä ja kontrolloiva apu työntekijöiltä painottaa sitä, kuinka naisille suunnatussa asunnottomuustyössä on vielä paljon parannettavaa:

” Esimerkiksi aikuissosiaalityö, niin niillä ois varmaan ollu ehkä keinoja siihen mun tilanteeseen, mutta mulle ei tarjottu mitään keinoja, ei ikinä mitään vaihtoehtoja ees annettu, että mulla ois ees ollu jotain mistä valita tai jotain mitä tehdä.” (Niemikorpi ja Pyykkö 2022: 34)

Aineistoissa puhuttiin kuitenkin myös positiivista kokemuksista työntekijöiden kanssa, joten tietoa kyllä löytyy, mutta se ei välttämättä ole levittäytynyt kaikkialle tai resurssien puutteessa työntekijöiden ammattitaito heikkenee:

“Anna is probably the best social worker I’ve had, sound and understanding; the kind of person it’s easy to be with, easy to talk to. Anna gets back to me immediately after she sees my message.” (Granfelt ja Turunen 2021: 229; oma suomennos englanninkielisestä artikkelista: *”Anna on luultavasti paras sosiaalityöntekijä, joka minulla on ollut, vakaa ja ymmärtäväinen; sellainen henkilö, jonka kanssa on helppo olla ja helppo puhua. Anna vastaa minulle heti nähtyään viestini.*)

Päihdeongelmat ja varsinkin psyykkisen terveyden ongelmat ovat myös hyvin yleinen tekijä naisten asunnottomuuteen. Nämä samat ongelmat ovat yleensä läsnä tilanteissa, joissa nainen palaa takaisin väkivaltaisiin suhteisiin. Usein väkivaltaisiin suhteisiin palaaminen pudottaa naisen takaisin lähtöpisteeseen, sillä lähteminen väkivaltaisesta suhteesta on aina paljon vaikeampaa kuin sinne palaaminen. Väkivaltaiset suhteet vaikuttavat naisten toimijuuteen niin psyykkisellä kuin fyysisellä tavalla, eikä nainen voi tuntea olevansa kontrollissa omasta elämästään tällaisessa suhteessa. Väkivaltaiset suhteet myös usein altistavat naiset päihteiden käytölle, jolloin jatkuva noidankehä päihteiden, mielenterveyden ja väkivaltaisten suhteiden ympärillä on hyvin todennäköinen.

Asunnottomiksi joutuneet naiset ovat myös yleensä hyvin sulkeutuneita. Omista ongelmista on vaikea puhua ja antaa itsensä olla haavoittuvainen muiden seurassa. Se, ettei pääse puhumaan omista traumaista ja ongelmista ja saa tarvitsemaansa tukea, on usein taustasyynä asunnottomuuteen. Ongelmat kasaantuvat ja henkilön oma ahdinko suurenee, minkä seurauksena arjen hoitaminen ja esimerkiksi omasta asunnosta huolehtiminen vaikeutuu:

“Yks asiakas kerto, meni tuettuun asumiseen sitten meiltä, nii sano, et se, ku sä oot pitkään ollu asunnottomana ja tuut ((palvelun nimi)) ja tuntuu siltä, että arki on taas omassa hallussa ja mä handlaan tän homman. Mut sit pienet asiat voi olla haastavia, et vaikka kotiin pitää ostaa vessapaperia, kun se tulee meillä talon puolesta. Tai että avaimet pitää ottaa mukaan, ku aina on joku avaamassa ovee.” (Rännäli 2021: 53)

Tällöin arjessa pärjääminen on heikkoa, mikä puolestaan vaikuttaa niin sosiaaliin suhteisiin, perhe-elämään ja töissä käymiseen.

On myös hyvin vaikeaa päästä naisten asunnottomuuden syvimpiin syihin, sillä naisten traumat ovat niin syvällä heissä. Seuraavassa otteessa aineistoistani puhuu sosiaalityöntekijä:

“They talk very, very little.... I think they are sensitive topics, and they might be ashamed. Or it might make them feel so upset that they don’t want that. So, they just numb themselves with drugs or alcohol, it’s kind of an endless cycle. It’s somewhere inside them, but it never gets out.” (Granfelt ja Turunen 2021: 228; oma suomennos: *“He puhuvat hyvin, hyvin vähän... Mielestäni ne ovat herkkiä aiheita, ja he saattavat hävetä hävetä niitä. Tai se voi saada heidät tuntemaan olonsa niin järkyttyneiksi, etteivät he halua sitä. joten he vain turruttavat itsensä huumeilla tai alkoholilla, joka on eräänlainen loputon kierre. Se on jossain heidän sisällään, mutta se ei koskaan tule ulos.”*)

Naisten asunnottomuuteen vaikuttaa suuresti myös naisten lapsuus. Huostaanotot lapsena ovat antaneet henkilölle kuvan siitä, että ympärillä pyörii paljon ihmisiä ja muita lapsia, jonka seurauksena itsestä huolehtimista ei ole samalla tavalla opittu kuin vakaassa perheessä, jossa kasvaminen tapahtuu vaiheittain vanhemman opastuksella. Lastensuojelussa ja erilaisissa laitoksissa olevat lapset eivät saa samanlaisia valmiuksia käsitellä esimerkiksi yksinasumisen yksinäisyyttä tai turvattomuutta, jolloin tämä heijastuu henkilöihin heidän aikuistuessaan. Tämän vuoksi heille on myös aikuisena vaikeampaa huolehtia omista asioistaan ja hallita kokemiaan tunteita. Lapsuuden lisäksi erilaisissa laitoksissa eläminen aikuisiällä, kuten vankilassa tai hoitokodissa vaikeuttavat normaaliin elämään palaamista. On vaikeaa saada oma elämä kontrolliin, jos aikaisemmin siitä on huolehtinut joku muu. Naisten asunnottomuuteen vaikuttavia tekijöitä on siis hyvin paljon, ja aineistoissa toistuvat paljon samat asiat naisten haavoittuvaisuudesta, mielenterveysongelmista ja päihteistä, joilla kaikilla on selvästi osansa siihen, että henkilö voi joutua asunnottomaksi.

4.3 Miten naisten asunnottomuutta pyritään parantamaan Suomessa?

Suomi on siinä mielessä hyvällä mallilla asunnottomuuden kanssa, että määrällisesti asunnottomia on väkilukuun suhteutettuna melko vähän verrattuna muihin maihin. Asunnottomuuteen myös pyritään vaikuttamaan ja poistamaan sitä monilla eri keinoilla. Monet näistä keinoista ovat kuitenkin suunniteltu yleisesti kaikille asunnottomille, niin miehille, naisille kuin muunsukupuolisille, mutta valitettavasti usein pelkästään asunnottomat miehet hyötyvät näistä. Naisten ja vähemmistöjen edustajien asunnottomuuden vähentämiseen tarvitaan erityisesti heidän tarpeisiin soveltuvaa asunnottomuustyötä. Yleisellä tasolla Asunto ensin -malli on yksi suurimmista keinoista vähentää asunnottomuutta Suomessa. Mallissa

ajatellaan, että asumisen tarjoaminen henkilölle on kaiken muun pohja. Kun henkilöllä on oma asunto, on hänen helpompi alkaa hoitaa muita haasteitaan. Tämä on kuitenkin naisten kohdalla ristiriitaista, sillä niin kuin kohdassa 4.1.1 todettiin, asunto ei vielä ole koti, minkä vuoksi sen pitäminen ja siitä huolehtiminen ei ole automaattista.

Toinen tärkeä työväline asunnottomuuden poistamiseen on asumissosiaalinen työ. Asumissosiaalisen työn tarkoituksena on auttaa asunnottomia heidän sosiopsykkisten ja käytännön ongelmien kanssa, sekä ennaltaehkäistä asunnottomuutta ja siihen joutumista (Granfelt 2022: 7). Tämä puolestaan linjautuu paljon paremmin naisten asunnottomuuden haasteiden kanssa, sillä ennen asunnon hankkimista, on päästävä henkilön perinpohjaisten ongelmien äärelle ja löydettävä keinoja hoitaa niitä. Tämän jälkeen henkilöllä on työvälineet myös hoitaa ja pitää huolta omasta asunnostaan. Asumissosiaalista työtä tehdään moniammatillisissa tiimeissä, jonka seurauksena pystytään tarjoamaan henkilölle tukea erilaisten asioiden hoitamiseen (Granfelt 2022: 15) Aineistossa painotettiin paljon sitä, kuinka henkilökohtainen ja luotettava suhde sosiaalityöntekijän ja asunnottoman välillä vaikuttaa hyvin paljon siihen, jatkuuko asunnottomuus tai joutuuko henkilö asunnottomaksi. Seuraava pätkä on sosiaalityöntekijän lause haastattelupätkästä:

” Having a worker, you connect with is highly significant to a young person living in a vulnerable situation.” (Granfelt ja Turunen 2021: 229; oma suomennos: Haavoittuvassa asemassa olevalle nuorelle on erittäin tärkeää, että hänellä on työntekijä, jonka kanssa on yhteys.)

Suomessa asunnottomuustyön toteutumisesta huolehtii ympäristöministeriön kanssa sosiaali- ja terveysministeriö (Karppinen 2018). Heidän tekemänsä yhteistyö on avainasemassa asunnottomuuden poistamisessa, mutta myös erilaisilla järjestöillä ja hankkeilla on suuri merkitys. NEA-hanke on yksi suurimpia hankkeita ja siinä painottuu nais erityisyys asunnottomuustyössä. Nais erityisyys asunnottomuustyössä toistui aineistoissa, joten sillä on ollut selkeästi merkittävä vaikutus. Hankkeen myötä saatiin paljon arvokasta tietoa ja taitoa, joiden avulla pystytään auttamaan naisia yhä paremmin. Monille asunnottomille naisille on myös tärkeää, että heidän asioitaan hoitava työntekijä pystyy mahdollisimman hyvin samaistumaan ja tukemaan heitä asiakkaan omien toiveiden mukaan.

NEA-hankkeen myötä kokemusasiantuntijoiden työn merkityksellisyys korostui ja huomattiin, kuinka hyödyllistä tietoa saadaan itse asunnottomuudesta kärsineiltä henkilöiltä. Heillä on omaa kokemusta siitä, miltä tuntuu olla asunnoton nainen, ja ymmärrystä siitä, millä tavoilla he

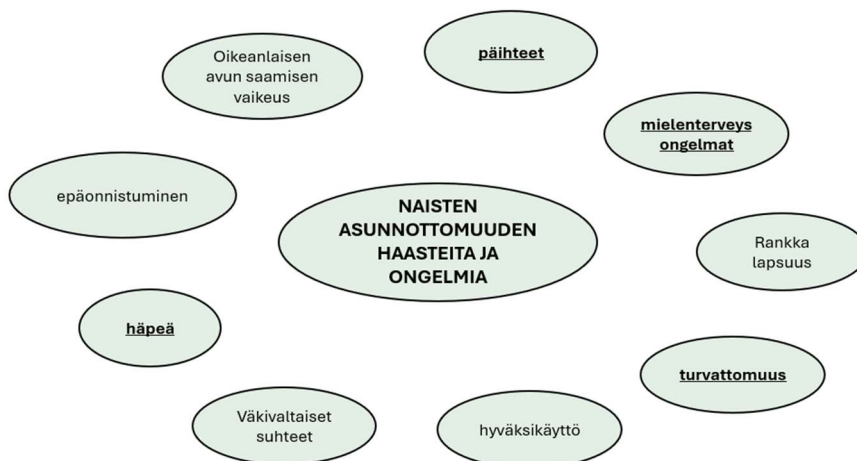
toivovat saavansa apua. Aineistoissa painotetaan juuri työntekijöiden ammattitaitoa ja osaamista, ja kuinka sillä on hyvin suuri merkitys asiakkaille:

” Workers must possess diverse skills in order to support, communicate and create trustful relationships with women who receive services.” (Granfelt ja Turunen 2021: 227; oma suomennos: *”Työntekijöillä on oltava monipuoliset taidot tukeakseen, kommunikoidakseen ja luodakseen luottamuksellisen suhteen naisiin, jotka saavat apua.”*)

5 Keskustelu naisten asunnottomuuden haasteista

Aikaisemman kirjallisuuden ja analyysin perusteella voidaan sanoa naisten asunnottomuuden olevan monista eri haasteista koostuva ongelma, jolle ei ole yksiselitteistä ratkaisua. Naisten asunnottomuus on sosiaalinen ongelma yhteiskunnissa, ja siihen vaikuttaa henkilön omien kokemusten lisäksi yhteiskunnan normit ja kaupunkitila. Kaupunkisuunnittelussa ei ole huomioitu asunnottomia, sillä yleisenä oletuksena on, että kaikilla on oma koti. Tämän seurauksena kaupunkitilasta tulee haastava elinympäristö elää asunnottomana ja etenkin asunnottomana naisena. Speerin (2023) tutkimus kiteyttää hyvin asunnottomien rajalliset vaihtoehdot toimia ja elää. Nämä rajalliset vaihtoehdot pienenevät entisestään, kun otetaan tarkasteluun naiset ja heidän erityispiirteensä asunnottomuudessa.

Keräsin analysoimistani aineistoista naisten asunnottomuuteen usein liittyviä haasteita, ja kokosin ne kaavioksi (kuva 1). Kaaviolla pyrin osoittamaan, että naisten asunnottomuuteen liittyvät ongelmat liittyvät myös toisiinsa. Jokainen asunnottoman naisen kokemus on henkilökohtainen, joten kaikki asiat, jotka kaaviossa on esitetty, eivät esiinny kaikilla, mutta niillä on paljon vaikutusta toisiinsa. Kaavion neljä kohtaa on tummennettu ja alleviivattu: päihteet, mielenterveysongelmat, häpeä ja turvattomuus. Nämä tulivat eniten esille niin aikaisemmassa kirjallisuudessa kuin myös käyttämissäni haastatteluaineistoissa. Kaavion laatiminen ympyrän muotoiseksi kuvastaa syy-seuraussuhteita, joita esiintyy naisten asunnottomuuden ympärillä.

Kuva 1. Naisten asunnottomuuden haasteita ja ongelmia. Kuvassa on esitelty yhdeksän keskeistä tekijää, jotka vaikuttavat naisten asunnottomuuteen haasteisiin ja ongelmiin. Tekijät ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, ja voivat olla seurausta toisistaan.

Aineistoista kävi ilmi, kuinka turvattomuus ja epävarmuus ovat arkipäivää asunnottomille naisille. Turvattomuutta ja epävarmuutta kaduilla ja kotona luovat kontrollin ja oman tilan puute. Harva paikka kaupungeissa tai edes kotona ovat ainoastaan naiselle tarkoitettuja. Sukupuoli vaikuttaa tilaan ja sen kokemiseen hyvin paljon, ja Watson (2023) muistuttaakin, että asunnottomuus ei ikinä ole sukupuolineutraali ilmiö. Tämän lisäksi aineistossa esille nousseet aiheet häpeästä ja mielenterveysongelmista ilmenevät hyvin eri tavoin miehillä ja naisilla. Naisten kokema häpeä epäonnistumisesta ja taakkana olemisesta nousee paljon voimakkaammin esiin kulttuuristen normien myötä. Watson puhuu tekstissään myös intersektionaalisuudesta, ja siitä miten sukupuolen lisäksi asunnottomuuden kokemukseen vaikuttaa yhteiskunnissa vallitsevat poliittiset ja kulttuurilliset rakenteet (Watson 2023: 120). Tämä painottaa entisestään sitä, kuinka naisten asunnottomuusongelman ratkaisemisessa avainasemassa ovat naisten erityispiirteiden huomioiminen.

Aineistoissa esille nousseet aiheet, kuten rankka lapsuus, epäonnistuminen ja oikeanlaisen avun saaminen ovat yhteydessä asunnottomuustyöhön, ja siihen miten asunnottomuustyötä toteutetaan. Oikeanlaisen avun saaminen on suuressa osassa naisten asunnottomuuden poistamisessa, ja siihen miten naiset pääsevät käsittelemään ongelmiaan. Tähän vaikuttaa paljon se, että naisten asunnottomuuden tutkimus on vielä melko pienimittakaavaista ja keskittyy paljon Yhdysvaltoihin ja Iso-Britanniaan (Bretherton ja Mayock 2021: 32). Aikaisemmassa kirjallisuudessa ilmenee, kuinka naisten asunnottomuuden tutkimus kohdistuu vain tiettyihin alueisiin. Tämä tekee tiedon soveltuvuudesta muille alueille vaikeampaa. Oikeanlaisen avun tuottaminen jokaiselle asunnottomalle naiselle on myös vaikeaa heidän erilaisten henkilökohtaisten kokemusten ja traumojen vuoksi. Voimakas epäonnistumisen tunne puolestaan viittaa siihen, ettei asunnottomien naisten kokemukset ole tarpeeksi esillä. Epäonnistumisen tunteen lievittämiseen toimii vertaistuki, jota voisi löytyä kaikkialta, mutta asiasta ei puhuta tarpeeksi. Aineistoissa tuli vahvasti ilmi, kuinka naiset jäivät hyvin helposti asioidensa kanssa yksin, mikä vaikeuttaa avun saamista ja sen vastaanottamista.

5.1 Aineistojen ja menetelmien soveltuvuus sekä jatkotutkimuksen tarve

Tutkimuksen tavoitteena oli syventää ymmärrystä naisten asunnottomuudesta Suomessa ja tuoda esille ilmiöitä ja syitä sen taustalla, ja tutkimukseen valitut aineistot tukivat tätä tavoitetta. Aineistot käsittelivät naisten asunnottomuutta eri näkökulmista; naisten omien kokemusten perusteella, kokemuksia itse asunnottomuustyöstä sekä asunnottomuus työtä tekevien

työntekijöiden ja asiakkaiden välisistä suhteista. Näiden aineistojen avulla oli mahdollista syventää ymmärrystä, ja tuoda aihetta esille monipuolisesti ja eri tahojen kautta. Tulevissa tutkimuksissa voisi myös kerätä haastatteluaineiston itse, mutta tämän tutkielman aikarajojen ja resurssien suhteen valmiit haastattelut sopivat työhön.

Menetelmänä teoriaohjaava sisällönanalyysi puolestaan sopi parhaiten aineistojen analyysiin, sillä naisten käyttämässäni aineistoissa oleellista tietoa tulee itse asunnottomilta naisilta sekä heidän kanssaan työtä tekeviltä ammattilaisilta. Aineistoissa ilmenneet asiat kuitenkin sidottiin teoriaan viitekehyksen avulla. Sisällönanalyysin avulla oli mahdollista poimia aineistoista yhtäläisyyksiä ja koota niitä yhteen. Menetelmänä olisi voinut käyttää myös teorialähtöistä sisällönanalyysiä, mutta tässä tutkimuksessa teoriaohjaava sisällönanalyysi sopi mielestäni paremmin.

Naisten asunnottomuuden tutkiminen Suomessa on vielä melko vähäistä, joten jatkotutkimus on tarpeen. Aihetta voisi tutkia myös alueellisesti Suomessa, ja tutkia miten asunnottomuus on jakautunut Suomessa, ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Tutkimusta voisi tehdä myös asunnottomuuden vaikutuksista kaupunkeihin, ja liittää aihe esimerkiksi kaupunkitutkimukseen. Naisten asunnottomuuden tutkiminen maantieteen näkökulmasta on pieni tutkimussuunta, mutta yhteiskunnallisesti merkittävä ja niin kauan kuin maailmassa on asunnottomuutta, on aihe ajankohtainen.

6 Johtopäätökset

Tutkimuksessa nousseet asiat liittyen tutkielman tutkimuskysymyksiin ovat hyvin paljon linjassa kirjallisuudessa ilmenneisiin asioihin. Naisten asunnottomuus näkyy Suomessa suurimmalta osin piiloasunnottomuutena ja toisten ihmisten, kuten sukulaisten tai ystävien luona oleiluna. Kokemus taakkana muille olemisesta koettiin suurena epäonnistumisena, mikä vaikuttaa asunnottomien naisten mielenterveyteen negatiivisesti. Tämän lisäksi turvattomuus ja hyväksikäyttö ovat teemoja, jotka ovat läsnä asunnottomien naisten keskuudessa jatkuvasti. Hyväksikäytön muotoja on monia, ja naisten on usein myös vaikea tunnistaa kaikkia muotoja, joita ovat joutuneet kohtaamaan. Tämä myös altistaa naisia palaamaan esimerkiksi huonoihin parisuhteisiin, sillä naiset eivät ymmärrä ja pysty käsittelemään kaikkea, mitä ovat kokeneet. Myös yleinen huono-osaisuus ja työttömyys varjostivat naisten arkea, ja tämä tuli ilmi myös aikaisemmassa kirjallisuudessa.

Naisten asunnottomuuteen johtavia tekijöitä puolestaan oli vahvasti päihteet, erilaiset mielenterveysongelmat, sulkeutuneisuus ja rankka lapsuus. Tutkimuksessa tuli ilmi, että asunnottomaksi joutumiseen voi vaikuttaa monet asiat, ja monien ongelmien kasaantuessa asunnottomaksi ajautuminen voi olla viimeinen seuraus. Asunnottomuuteen vaikuttavista tekijöistä muodostui naisille usein piinaava noidankehä, josta oli vaikea päästä pois niin omien vaikeiden kokemusten vuoksi tai riittämättömän avun vuoksi. Oman asunnon saaminen on asunnottomille naisille prioriteetti. Naisille on erityisen tärkeää, että heillä on mahdollisuus tehdä asunnosta koti ja rakentaa turvallinen ympäristö niin itselleen kuin mahdolliselle perheelle. Tämä mahdollistaisi heille kierteestä ulospääsyn.

Tutkimuksessa käytiin läpi myös keinoja, joilla naisten asunnottomuutta pyritään parantamaan Suomessa, ja näitä keinoja ovat esimerkiksi asumissosiaalinen työ moniammatillisissa tiimeissä, nais erityisyyden huomioiminen, erilaisten hankkeiden toteuttaminen sekä kokemusasiantuntija-apu. Tutkimuksessa huomattiin, kuinka Suomessa on halua ja resursseja parantaa naisten asunnottomuutta, mutta ongelmaksi jäänee kuitenkin asunnottomien naisten saavutettavuus. Piiloasunnottomuuden ja häpeän vuoksi naisten on vaikea tulla avun luokse. Voidaan siis todeta, että naisten asunnottomuus Suomessa on edelleen vaikea yhteiskunnallinen ongelma ratkaista.

Lähteet

- ARA (2023) Asunnottomat 2022. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. 10.2.2023.
[https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2022\(64974\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2022(64974))
 1.4.2024
- Bretherton, J. & Mayock, P. (2021) Women's homelessness – European Evidence Review. FEANTSA.
https://eprints.whiterose.ac.uk/172737/1/FEANTSA_Women_s_Review.pdf 1.4.2024
- FEANTSA (s.a) *Working Together to End Homelessness in Europe*.
<https://www.feantsa.org/en/about-us/what-is-feantsa> 1.4.2024
- Frisk, M. (2020) Naisten asunnottomuus Suomessa on turvattomuutta & toivon pilkahduksia. Ilmiöt. *Super - Hoitoalan ammattilaisten verkkolehti*. 28.9.2020.
<https://www.superlehti.fi/ilmiot/naisten-asunnottomuus-suomessa-on-turvattomuutta-toivon-pilkahduksia/> 1.4.2024
- Granfelt, R. (2022) *Asumissosiaalinen työ: asunnottomuudesta irti ja asunnosta kodiksi*. Y-Säätiö. 1.4.2024 <https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2023/02/Asumissosiaalinen-tyo-Granfelt-2022.pdf> 1.4.2024
- Granfelt, R. & Turunen, S. (2021) Women on the Border between Home and Homelessness: Analysing Worker–Client Relationship. *Social Inclusion* 9(3) 223–233. 26.8.2021
<https://www.cogitatiopress.com/socialinclusion/article/view/4313/2249> 1.4.2024
- Institute of Global Homelessness (2019) *IGH announces the first global framework on homelessness*. <https://ighomelessness.org/igh-announces-the-first-global-framework-on-homelessness/> 1.4.2024
- Karppinen, J. (2018) *Asunto ensin- periaate*. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma. 24.5.2018 [file:///C:/Users/Laakso/Downloads/Asunto%20ensin-periaate .pdf](file:///C:/Users/Laakso/Downloads/Asunto%20ensin-periaate.pdf) 1.4.2024
- Klodawsky, F. (2006) Landscapes on the margins: Gender and homelessness in Canada. *Gender, space and culture*. 13(4) 365–381. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1080/09663690600808478>

- Lehtonen, L., Granfelt, R. & Azeem, P. (2020) *Kohti kotia ja turvaa – Nais erityisyys asunnottomuustyössä (NEA)*. Y-Säätiö. https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf 1.4.2024
- Niemikorpi, S. & Pyykkö, T. (2022) *Naisten kokemuksia asunnottomuudesta*. Opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022100720974>
- Närvänen, K. (2020) *Asunnottomuus. Kehittyvä sosiaaliturva*. Sosiaalivakuutus.fi. 16.10.2020 <https://sosiaalivakuutus.fi/asunnottomuustilastojen-ulkopuolelle-jaa-yha-useampi-jokainen-asunoton-on-kaveleva-esimerkki-sosiaaliturvan-epaonnistumisesta/> 1.4.2024
- Ranta, J. & Juhila K. (2019) *Kodittomuus on muutakin kuin elämää ilman asuntoa*. Tampereen Yliopisto Alusta. 14.12.2019 <https://www.tuni.fi/alustalehti/2019/12/04/kodittomuus-on-muutakin-kuin-elamaa-ilman-asuntoa/> 1.4.2024
- Rännäli, E. (2021) *Nais erityisyyden toteutuminen naisten asumispoluilla ja heille suunnatuissa asunnottomuustyön palveluissa kolmannen sektorin työntekijöiden tulkitsemana*. Pro gradu- tutkielma. Turun Yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021052030781>
- Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/> 1.4.2024
- Saari, J. (2015) *Huono-osaiset – elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Gaudeamus Helsingin Yliopisto, Helsinki.
- Speer, J. (2023) Homelessness in Human Geography. *The Routledge handbook of Homelessness*. (10) 109–118. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781351113113-12/homelessness-human-geography-jessie-speer?context=ubx&refId=2f0295a8-cc2a-4e8d-9997-ad51620082f1>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, painopaikka Helsinki.

- United Nations (2019) *Homelessness and human rights*. Special Rapporteur on the right to adequate housing. <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-housing/homelessness-and-human-rights> 1.4.2024
- Vailla Vakinaista Asuntoa (Vva) ry (2022) *Asunnottomuus*. <https://vva.fi/asunnottomuus/> 1.4.2024
- Vuori, J. (2021) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/johdatus-laadulliseen-tutkimukseen-ja-verkkokasikirjaan/> 1.4.2024
- Watson, J. (2023) Homelessness through a feminist lens. *The Routledge handbook of Homelessness*. (11) 120–129. Routledge, London.
- Ympäristöministeriö (2023) Asunnottomuutta on vähennetty pitkäjänteisellä yhteistyöllä. Asunnottomuus. <https://ym.fi/asunnottomuus> 1.4.2024
- Y-Säätiö (2021) *Naiserityisyys asunnottomuustyössä*. Hanke. <https://ysaatio.fi/aineisto/naiserityisyys-asunnottomuustyossa/> 1.4.2024